BÖYÜK QAFQAZIN CƏNUB YAMACININ OĞUZ RAYONUNUN İQLİMİ VƏ AQROİQLİMİ

Hüseynova G.A.

AMEA-nın Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutu
huseynova-gulcohre@mail.ru

Oğuz rayonu ərazisi daxilində həm dağlıq, həm də düzənlik relyefə malik olması iqlim şəraitinin müxtəlif cür formalaşmasına şərait yaratmışdır. Orta temperatur yanvarda -10°C-dən 2°C-ə, iyulda isə 6°C-dən 26°C-ə qədər dəyişir. İllik yağıntılar 450-1600 mm-dir. Oğuz rayonu ərazisində 4 iqlim tipi ayırd edilmişdir. Bu iqlim tipləri aşağıdakılardır: *dağ tundra iqlimi* – dəniz səviyyəsindən 2700 m-dən yuxarıda yüksək dağlıq zona üçün səciyyəvidir və əsasən izafi rütubətlənmə (Md=150-200% və daha çox) ilə fərqlənir; *bütün fəsillərdə yağıntıları bol olan soyuq iqlimi* – yüksək dağlıq meşə və alp zonalarını əhatə edir. izafi rütubətlənmə (Md ≥ 150-200%), soyuq qış və sərin yayı ilə fərqlənir. 10°-dən yuxarı temperaturların cəmi 400-2500° arasında dəyişir; *bütün fəsillərdə yağıntıları təxminən bərabər paylanan mülayim-isti iqlim* –orta dağlıq (600-1500 m) üçün səciyyəvidir. Rütubətlilik əmsalının Md ≥75-100% və 50-100% kəmiyyətləri, yumşaq qışı və mülayim qızmar yayı ilə fərqlənir. 10°-dən yuxarı temperatur cəmi 2500-3800° təşkil edir; *qışı quraq keçən mülayim – isti iqlim* – alçaq dağlıq və orta dağlıq zonalarında 400–1000 m hündürlükdə (Qanıx–Əyriçay vadisində 200–500 m) yayılmışdır.

Tədqiqatlar nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, havanın daha yüksək temperaturu iyul-avqust, ən aşağı temperatur isə yanvar-fevral aylarında müşahidə olunur. Oğuz rayonun havasının orta aylıq və illik temperatur göstəriciləri və atmosfer çöküntülərinin çoxillik orta aylıq və illik miqdarı aşağıdakı cədvəllərdə (cədvəl 1 və 2) təsvir olunmuşdur.

Cədvəl 1. Havanın orta aylıq və illik temperaturu, C°

Aylar												İllik
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
0,1	1,6	5,5	10,8	16,4	20,3	23,6	23,7	18,9	13,3	6,9	2,0	11,9

Cədvəl 2. Atmosfer yağıntılarının orta aylıq və illik miqdarı, mm

Aylar												İllik
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
50	62	105	112	132	122	77	65	121	133	91	58	1128

Oğuz rayonunun aqroiqlim ehtiyatları da tədqiq edilmişdir. Belə ki, burada aqroiqlim ehtiyatları rayonunun yüksək dağlıq hissəsindən alçaq dağlıq və dağətəyi hissəsinə doğru, 10°-dən yuxarı temperaturların cəmində

bitliklərin isti ilə təmin olunması aşağıdakı qurşaqları üzrə paylanmışdır: 1) çox soyuq, 800°C-dən az; 2) soyuq, 1600 - 800°C (meşənin yuxarı sərhəddi, tez yetişən kartof, taxıl və yem otları); 3) mülayim soyuq, 2200 - 1600 °C (gec və orta yetişən kartof növləri, payızlıq və yazlıq taxıl, silosluq qarğıdalı, yem otları); 4) sərin, 3000 - 2200 °C (payızlıq buğda, kartof, dənlik qarğıdalı, günəbaxan, meyvə); 5) mülayim isti, 4000 - 3000 °C (taxıl, dənlik qarğıdalı, üzüm, tütün, günəbaxan, düyü, bağçılıq, bostançılıq, cənub meyvələri); 6) isti, 4500 - 4000 °C (pambıq, taxıl, düyü, subtropik bitkilər, üzüm, faraş tərəvəz, birillik bitkilərin təkrar əkini).